

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ «НАВИЧКИ ТА МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ»

Вересень 2021 року

Перекладена версія. У разі сумнівів щодо точності інформації, що міститься, зверніться до [оригінальної версії](#).

Зміст цього документа є виключною відповідальністю Європейського фонду освіти (ЄФО) і не обов'язково відображає погляди інститутів ЄС.

@ Європейський фонд освіти (ЄФО), 2021

Відтворення дозволено, якщо вказано джерело

www.etf.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/

ПЕРЕДМОВА

Інформаційний бюлетень ЄФО «Навички та міграція в Україні» є першим кроком з аналізу фактів та основних питань, які стосуються аспектів міграції, пов'язаних з навичками. Бюлетень складається з трьох основних концептуальних блоків і в ньому використовується метод критичного аналізу.

- У бюлетені обговорюються дані, тенденції та проблеми міграції, пов'язані з навичками, з метою актуально та структуровано представити стан справ.
- Основна увага у бюлетені приділяється політикам та практичному досвіду, спрямованим на посилення навичок мігрантів. Політики та проекти аналізуються з позиції задоволення потреб легальних трудових мігрантів та розв'язання проблем, пов'язаних з міграцією та розвитком. Логіка аналізу полягає у визначенні факторів успіху та викликів, які необхідно подолати.
- Інформаційний бюлетень надає рекомендації щодо сфер втручання в короткостроковій та середньостроковій перспективі.

Інформаційний бюлетень має подвійну мету. З одного боку, він спрямований на сприяння більш широкому політичному діалогу з питань навичок та міграції між конкретною країною та інституціями ЄС, його державами-членами та міжнародними установами. З іншого боку, він служить відображенням і інструментом комунікації в політичному діалозі між ЄФО і національними органами влади, які відповідають за розвиток людського капіталу. Таким чином, інформаційний бюлетень буде сприяти аналізу чинних політик та підтримці в розробці нових політик, яку ЄФО надає своїм країнам-партнерам з метою поліпшення можливостей працевлаштування громадян за допомогою навчання протягом усього життя, в даному конкретному випадку включаючи міграцію.

ЄФО має на меті підготувати інформаційні бюлетені про стан справ у країнах-партнерах, з якими можуть бути встановлені циркулярна та/або інші схеми мобільності¹.

Більш поглиблені дослідження, пов'язані з конкретними країнами або групою країн, можуть бути розроблені як наступний крок, виходячи з висновків та рекомендацій в інформаційних бюлетенях, а також потреб установ ЄС. Подальші дії з використання інформаційних бюлетенів можуть мати форму конкретних заходів підтримки ЄФО для ЄС; відповідно до мандата ЄФО, це може включати внесок у розробку нових ініціатив, моніторинг змісту або інші конкретні дії за домовленістю.

---

¹ У 2021 році інформаційні бюлетені охоплюють Грузію, Йорданію, Ліван, Молдову, Марокко, Туніс та Україну.

ЗМІСТ

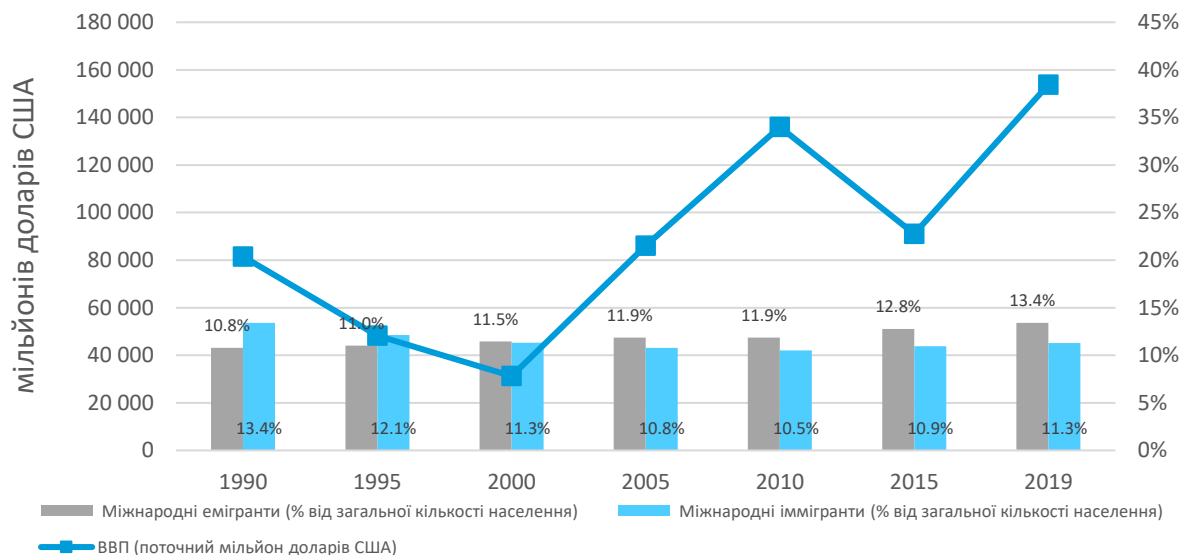
АНАЛІЗ	5
1. Огляд навичок та міграції	5
2. Рамки національної політики	8
3. Проекти співпраці з питань навичок та міграції	10
ПОДАЛЬШИЙ ШЛЯХ	12
ДОДАТОК I: СТАТИСТИЧНИЙ ДОДАТОК	14
ДОДАТОК II: СПИСОК ДОТИЧНИХ ПРОЕКТІВ	17
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	18
БІБЛІОГРАФІЯ	19

АНАЛІЗ

1. Огляд навичок та міграції

Україна має довгу історію як країна походження, транзиту та призначення мігрантів. Це відображають численні, добре розвинені діаспори Канади, США та пострадянських країн. В результаті в період з 1990 по 2020 рік Україна систематично входила до списку топ-20 країн, пов'язаних з найбільшою кількістю мігрантів у світі за місцем народження і проживання (Департамент Організації Об'єднаних Націй з економічних та соціальних питань (DESA) 2020). У 2020 році 6,1 мільйона людей, які народилися в Україні, проживали за межами країни, тоді як в Україні проживало 5 мільйонів осіб іноземного походження (що еквівалентно 11% населення).²

МАЛЮНОК 1. ВАЛОВИЙ ВНУТРІШНІЙ ПРОДУКТ І МІГРАЦІЙНІ ПОТОКИ (% ВІД ЗАГАЛЬНОЇ ЧИСЕЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ), 1990-2019 РОКИ

Джерело: UN DESA International Migrant Stock 2019, World Bank (World Development Indicators) [ДЕСВ ООН Контингент міжнародних мігрантів за 2019 рік, Світовий банк (показники світового розвитку)]

Використання критерію місця народження при визначенні мігранта (згідно з міжнародними стандартами) забезпечує статистичні дані, які є актуальними та порівнянними з іншими країнами. Однак у випадку України необхідна деяка обережність, оскільки це об'єднує мобільність до і після здобуття незалежності. Зокрема, на початку 1990-х майже 85% «емігрантів» з України (4,6 мільйона) проживали в колишніх радянських державах. В результаті

² Важливо відзначити, що близько 85% населення іноземного походження переїхало в Україну ще до здобуття нею незалежності, тобто понад 30 років тому, а також включає дітей Українців або татар, депортованих наприкінці 1930-х і на початку 1940-х років. Члени цих груп отримують українські паспорти одночасно з усіма іншими, або протягом перших кількох років. Вони є громадянами України, більшість з них ніколи не мали жодного іншого громадянства протягом попередніх 30 років. Вони є «іммігрантами» тільки відповідно до визначення Організації Об'єднаних Націй (ООН).

ці дані можуть створити дещо оманливе враження про поточну міграційну ситуацію (з наслідками для політичних дебатів на цю тему).

МАЛЮНОК 2. ТОП-10 РЕГІОНІВ І КРАЇН ЕМІГРАЦІЇ, 2020 РІК

Джерело: UN DESA, *International Migrant Stocks, 2020* [ДЕСВ ООН Контингент міжнародних мігрантів за 2020 рік (Показники світового розвитку)]

У перше десятиліття незалежності України³ міжнародну мобільність стимулювали два фактори. По-перше, розпад Радянського Союзу спричинив значну етнічну мобільність в обох напрямках та призвів до репатріації та припливу біженців з районів конфлікту в інших пострадянських державах. По-друге, різке і тривале падіння валового внутрішнього продукту (ВВП) створило умови для відтоку українців, переважно в економічних цілях. Економічні фактори супроводжувалися несприятливою демографічною тенденцією. Низька народжуваність, відносно висока смертність та стагнація очікуваної тривалості життя при народженні разом із зменшенням чисельності населення через військовий конфлікт призвели до скорочення населення України приблизно на 9,5 млн. жителів (14%). Економічний підйом, який почався в 2000 році, перервала в 2009 році Велика рецесія, а внаслідок нелегальної анексії Криму і військового конфлікту з Росією в 2014 році економіка зазнала ще більших втрат. В результаті частка українського населення, яке проживає за кордоном, порівняно з населенням України зростає.

Чисельність українських робітників, які проживають за кордоном, оцінюється в межах від 2,2 до 4 мільйонів осіб,⁴ що відповідає 13-24% зайнятого населення країни. Громадяни України працюють переважно в Польщі, Росії, Італії та Чехії і становлять найбільшу групу тимчасових мігрантів у Європейському Союзі (ЄС).⁵ У середньому трудові мігранти є відносно менш освіченими порівняно з населенням України. Багато мігрантів потрапляють на низькокваліфіковану роботу. Освітній відтік відносно невеликий – 72 000 студентів-українців навчаються у закордонних вищих навчальних закладах – але він швидко зростає (ЮНЕСКО, 2018)⁶, в той час як відповідна когорта студентів вищих навчальних закладів у популяції скорочується. Незважаючи на свої масштаби, економічні вигоди української еміграції не

³ Україна проголосила свою незалежність 24 серпня 1991 року.

⁴ МОМ (2019) оцінює цю цифру в 3 мільйони.

⁵ У 2019 році країни ЄС (переважно Польща) видали громадянам України понад 750 000 перших посвідок на проживання; це в 5,7 рази більше, ніж кількість посвідок, виданих громадянам Марокко (друга за величиною група). Україна займає третє місце за кількістю посвідок на проживання (Євростат, 2020).

⁶ <http://data.uis.unesco.org/>

повністю усвідомлені та не відслідковуються, за винятком грошових переказів, які у 2019 році склали 16 мільйонів доларів США і становили 10% ВВП (Світовий банк, 2019).

Внутрішня міграція помірна. Опитування показують, що щонайменше 12% дорослих українців (у великих містах 15–30%) не проживають за зареєстрованим місцем проживання (МОМ, 2019). Військовий конфлікт на сході України спричинив значну вимушену міграцію. В даний час близько 1,4 мільйона українців офіційно зареєстровані як внутрішньо переміщені особи (ВПО). Близько 70% зареєстрованих ВПО – діти, пенсіонери та люди з обмеженими можливостями. Глави домогосподарств ВПО мають високу освіту – 60% з них мають вищу або неповну вищу освіту. Хоча зайнятість ВПО працездатного віку зростає, вона ще не досягла ані рівня, що існував до переміщення, ані рівня зайнятості серед населення в цілому. Більшість офіційно зареєстрованих ВПО перебувають у регіонах, що межують із зоною конфлікту, навіть коли там для них немає роботи; таким чином їхні навички погіршуються. Більш освічені і кваліфіковані ВПО проживають у більш західних регіонах країни.

Офіційна імміграція⁷ не є суттєвим фактором, але вона повільно зростає. Станом на червень 2021 року близько 465 000 іноземців та осіб без громадянства, в основному з колишнього Радянського Союзу, мали офіційні посвідки на проживання, і близько 2 000 осіб були визнані біженцями або особами з додатковим захистом (Державна міграційна служба України, 2021 рік). Менше 5% з них, переважно керівники і фахівці, мали дозвіл на роботу, виданий на прохання роботодавця. Гроші перекази з України в 30 разів нижчі за перекази в Україну (Світовий банк, 2019).

Трудова міграція значною мірою визначається попитом у країнах призначення. Це має значні наслідки щодо навичок мігрантів. Попередні дослідження (Vakhitova and Coupe, 2013; Leontiyeva, 2014) показали, що українські мігранти, що відносяться до категорії «синіх комірців», значно частіше працевлаштовуються на роботи, які відповідають їхній попередній професії та кваліфікації, тоді як велика частка висококваліфікованих трудових мігрантів (особливо тих, хто працює в ЄС) стикаються з невідповідністю навичок і зниженням кваліфікації, оскільки вони зайняті на елементарних роботах у сфері продажів, побутових послуг або сільського господарства.

За останні п'ять років моделі міграції в Україні змінилися. Зовнішня міграція збільшується в обсязі і охоплює все більше кваліфікованих і молодих працівників. Схоже, COVID-19 справив серйозний миттєвий вплив на міграцію в Україні (особливо для сезонних та неформальних працівників). Станом на липень 2020 року в Україну повернулося від 300 000 до 400 000 трудових мігрантів (МОМ, 2020), але інформація про їхні навички та кваліфікацію відсутня. Також немає вагомих доказів того, як змінилися міграційні потоки в наступні місяці, коли позитивна тенденція надходження грошових переказів швидко відновилася, всупереч прогнозу Національного банку України. Карантин, закриття контрольних-пропускних пунктів і подальший економічний спад серйозно позначилися на ВПО і мешканцях⁸ районів, що постраждали від конфлікту.

---

⁷ Відповідно до чинного законодавства про громадянство, «офіційні іммігранти» класифікуються як «зареєстровані іноземці». Ця категорія відрізняється від категорії, згаданої в виносці № 2.

⁸ див.

https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/07_2020_sss_report_idps_life_before_and_during_the_covid-19_ukr.pdf (українською мовою).

Через відсутність перепису населення з 2001 року та поганий збір даних про міграцію, достовірних прогнозів щодо кількості мігрантів немає.

2. Рамки національної політики

За останні кілька років трудова міграція поступово стала регулярним питанням політичного порядку денного. Політики все частіше заявляють про необхідність розробки та реалізації активної міграційної політики.

Довгий час в законодавчому регулюванні домінували двосторонні угоди про співробітництво в галузі трудової міграції та пенсійних виплат. Розробка національної політики в галузі трудової міграції отримала додатковий імпульс, коли Україна активізувала виконання Угоди про асоціацію з ЄС та Плану дій щодо лібералізації візового режиму. У 2015 році набув чинності Закон України «Про зовнішню трудову міграцію».⁹ У 2017 році було прийнято кілька ключових документів (міграційна стратегія, план дій з її реалізації та план дій з реінтеграції мігрантів, що повернулися) з акцентом на безпечну та легальну міграцію. Зокрема, в стратегії особлива увага приділяється правовому та соціальному захисту мігрантів, а також реінтеграції мігрантів, що повертаються; однак менше уваги приділяється аспекту міграції, пов'язаному з навичками. Проте, Ціль 2 зазначає намір зменшити негативні наслідки еміграції з України при одночасному посиленні її позитивного впливу на розвиток суспільства з використанням, зокрема, наступних механізмів:

- розвитку можливостей для тимчасової легальної зайнятості за кордоном в якості альтернативи постійної еміграції;
- сприяння програмам освітніх обмінів;
- підвищення обізнаності громадськості про можливості легальної міграції;
- забезпечення захисту прав громадян України, які працюють і проживають за кордоном.

Ціль 3 вказує на намір створити умови для повернення та реінтеграції українських мігрантів в українське суспільство шляхом:

- інформування мігрантів про можливості працевлаштування в рідній країні та соціальні послуги, до яких можуть отримати доступ всі громадяни України, включаючи емігрантів;
- аналізу потреб мігрантів, які повертаються;
- підвищення фінансової грамотності реемігрантів для більш ефективного інвестування грошових переказів;
- підтримки освітніх можливостей для дітей мігрантів в українській системі освіти (через дистанційне навчання).

Незважаючи на декларовані наміри, наразі зроблено небагато реальних кроків. Плани дій не перетворюють цілі на конкретні завдання. Обидва вищезазначені плани дій сформульовані досить широко; вони не переглядаються на регулярній основі і в багатьох випадках вони просто дублюють цілі стратегії. У цих документах немає прямого посилання на аспект міграції, пов'язаний з навичками. Огляд реалізованих заходів свідчить про те, що жоден план дій ще недостатньо реалізований, хоча за останні півтора року було досягнуто певного прогресу.

---

⁹ Для отримання інформації про цей закон (українською мовою) див. Закон України «Про зовнішню трудову міграцію».

Програма розвитку людського капіталу в Україні зосереджена на реформуванні систем охорони здоров'я, освіти та пенсійного забезпечення. Найважливіший перетин політики розвитку людського капіталу та кваліфікаційних аспектів міграції можна спостерігати в секторі освіти. У 2015 році новий Закон України «Про освіту» значно спростив визнання іноземних дипломів. У червні 2021 року в Україні запроваджено процедуру визнання професійних кваліфікацій, включаючи сертифікати, інші облікові дані та навички, отримані неформально в інших країнах.

Серед політиків та основних учасників українського ринку праці є чітке усвідомлення того, що нинішні масштаби еміграції вже створили серйозні ризики для сталого розвитку країни. Відтік робочої сили та студентів чітко пов'язаний з дефіцитом робочої сили в окремих регіонах (Західна Україна) і за фахом (ІТ, сільське господарство, різні робочі спеціальності). У відповідь в основному лунають заклики «обмежити» еміграцію і скасувати «несправедливий» режим оподаткування грошових переказів і доходів ІТ-фахівців.

В рамках існуючого нормативно-правового і політичного середовища, включаючи людський капітал і соціальний захист, до мігрантів в основному ставляться так само, як і до інших громадян. Жодні особливі потреби трудових мігрантів як окремої групи офіційно не визнаються.

Управління міграцією розпорошено між різними державними відомствами, йому бракує координації. Донедавна колишнє Міністерство праці та соціальної політики (нині Міністерство соціальної політики) відіграло провідну роль у сфері зовнішньої трудової міграції. У 2019 році відповідальність за цю область була передана Міністерству економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства (Міністерство економіки). Зокрема, міністерство взяло на себе ліцензування діяльності, пов'язаної з посередництвом у працевлаштуванні за кордоном (на даний момент за це відповідає Управління економіки гуманітарної сфери та реалізації політики зайнятості). Директорат зайнятості та трудової міграції¹⁰, а зокрема його експертна група з питань трудової міграції, покликані сприяти розробці державної політики у сфері трудової міграції шляхом моніторингу, аналізу та оцінки чинної практики та розробки альтернативних пропозицій та відповідних законодавчих актів. Наразі директорат бере участь у розробці кількох пропозицій, які мають на меті спростити доступ іноземців до українського ринку праці та краще задовольнити його поточні потреби. Міністерство економіки відповідає за реінтеграцію мігрантів, які повернулися з-за кордону.

Міністерство освіти і науки контролює сферу освіти та навичок, включаючи трансформацію системи освіти з метою посилити її відповідність потребам ринку праці, а також опікується більш рутинними питаннями, такими як освіта іноземців та визнання кваліфікацій, отриманих за кордоном. Державна міграційна служба України (підпорядкована Міністерству внутрішніх справ) надає адміністративні послуги, зокрема такі як видача паспортів та реєстрація місця проживання. Статистику грошових переказів збирає і аналізує Національний банк України. Нарешті, Міністерство закордонних справ опікується юридичними потребами українців за кордоном і відносинами з діаспорою. У своєму нинішньому стані ця система призводить до розмивання обов'язків і створює ризик дублювання між різними державними установами.

З метою забезпечення належної координації та вирішення міграційних питань Прем'єр-міністр доручив створити окрему підгрупу в складі Міжвідомчої робочої групи з питань координації інтегрованого управління кордонами під головуванням віцепрем'єр-міністра з питань

---

¹⁰ Директорати – це нові підрозділи в міністерствах, елемент реформи державної служби. Вважається, що вони є рушійною силою реформ у конкретних галузях.

європейської та євроатлантичної інтеграції пані Ольги Стефанішиної. Однак в процесі реалізації цього рішення уряд зіткнувся з низкою труднощів через брак ресурсів, потенціалу та досвіду в кабінеті віцепрем'єр-міністра. Відповідно до свого мандату Міністерство закордонних справ веде переговори про Партнерство для мобільності, але саме віцепрем'єр-міністр ініціювала включення цього питання до діалогу з ЄС.

3. Проекти співпраці з питань навичок та міграції

Обмежений інституційний потенціал, брак ресурсів та пріоритети в інших секторах призводять до того, що заходи підтримки мігрантів з точки зору зайнятості та навичок (MISMES) в Україні майже відсутні. Значною мірою ситуація відображає культурне та соціальне середовище, яке, у свою чергу, обмежує публічний дискурс та політику.¹¹ Як в'їзна, так і виїзна міграція є дуже чутливими темами. У відповідь на це міжнародні донори уникають прямо включати питання пов'язані з міграцією до свого порядку денного. Це призводить до браку активності в області навичок та міграцією.

Питання, пов'язані з навичками, вже давно входять до сфери, в якій ЄС надає підтримку українському уряду. Реформа ПТО та розробка національних кваліфікаційних стандартів знаходяться в центрі уваги «Eu4skills: Програми «Кращі навички для сучасної України». Це масштабний проект, який фінансується ЄС та його окремими державами-членами. Проект реалізується в семи пілотних регіонах: Вінниця, Полтава, Запоріжжя, Рівне, Львів, Миколаїв та Чернівці. Основні напрямки включають модернізацію інфраструктури, закупівлю сучасного обладнання, створення центрів професійної досконалості (інноваційних регіональних центрів ПТО, де накопичуються і поширюються найкращі практики реформи) та підготовку вчителів. У проекті беруть участь найрізноманітніші учасники, і країна демонструє високий ступінь відповідальності.¹² Інформація про проект і останні новини доступні на веб-сайті Міністерства освіти і науки та в засобах масової інформації. Проект безпосередньо інтегрований у середньострокові та короткострокові плани міністерства.¹³ Реформа освіти ПТО фінансується спільно з державного бюджету та бюджетів місцевих органів влади за підтримки бізнесу.

Чимало менш масштабних проектів також охоплюють мігрантів, або як окрему групу, або як частину населення загалом. Ці проекти здійснюють неурядові організації та представники приватного сектору за підтримки міжнародних донорів, головним чином Міжнародної організації з міграції (МОМ), Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ), Агентства Сполучених Штатів з міжнародного розвитку (USAID) та Міжнародної організації праці (МОП). Деякі з проектів, які нещодавно проводилися товариством GIZ, пропонують навчання і перепідготовку людей на сході України (включаючи ВПО). Наприклад, до липня 2020 року понад 2 000 осіб з шести регіонів, постраждалих у конфлікті на сході України, підвищили свої навички відповідно до потреб місцевого ринку праці. У 2019 році, за фінансування USAID, МОМ розпочала реалізацію ініціативи «1+1», яка підтримує 260 мігрантів, що бажають розпочати власний бізнес за допомогою додаткового гранту на обладнання. В даний час МОМ проводить

¹¹ Місцеві зацікавлені сторони часто вважають за краще називати багато проблем, пов'язаних з міграцією, «демографічними питаннями».

¹² див. <https://mon.gov.ua/eng/news/eu-programme-eu4skills-supports-ukraine-reforming-system-vocational-education-and-training>; більш детальна інформація доступна українською мовою за посиланням <https://mon.gov.ua/ua/tag/eu4skills> та <http://edreform.mon.gov.ua/projects?sid=7370&lang=0>

¹³ див. <https://auc.org.ua/novyna/mon-predstavlylo-priorytety-u-sferi-profesijnyoi-profesijno-tehnichnoyi-osvity> та <https://www.kmu.gov.ua/news/mon-viznacheni-priorytetni-diji-uryadu-u-sferi-profesijnyoi-osvity-na-2021-rik> (обидва українською мовою).

дослідження з інтеграції іноземців на ринку праці в Україні; попередні результати будуть доступні восени 2021 року. Органи влади України рідко перебирають на себе відповідальність за такі проекти, тому навряд чи їх можна буде масштабувати та розвивати без зовнішнього фінансування.

Серед попередніх та поточних проектів варто згадати, що донори надали значну підтримку реформам у 2014 році. Не зосереджуючись на міграції, вони допомогли (навіть якщо на короткий час) розвернути відтік мізків, залучивши до державного будівництва мотивованих та висококваліфікованих мігрантів, українців, які здобули освіту за кордоном, та представників діаспори. Приклади включають ініціативу «Українська Архітектура Реформ» – комплексну програму підтримки, яка фінансується з Мільтидонорського рахунку для стабілізації та сталого розвитку України під керівництвом Європейського банку реконструкції та розвитку; EU4PAR, проект, що фінансується ЄС, присвячений реформі державного управління; та EDGE – проект, що фінансується Канадою для підтримки трансформації державних послуг. Такі ініціативи отримали потужну технічну допомогу та фінансування від ЄС та інших донорів. Однак критична оцінка цього досвіду вказала на численні проблеми, викликані відсутністю координації та послідовності.¹⁴

Підтримка ЄФО

ЄФО активно підтримує та сприяє включенню програм ПТО та навичок у заходи ЄС. Туринський процес, започаткований ЄФО у 2010 році, є засобом надання Україні можливостей для розробки та впровадження чітких середньострокових планів модернізації ПТО на основі фактичних даних та співпраці. В рамках Туринського процесу ЄФО підготував засновану на фактичних даних оцінку проблем розвитку людського капіталу в Україні та оцінку заходів політики в галузі ПТО з позиції навчання протягом усього життя та в контексті інклюзивного зростання (Kuusela, 2020). У звіті визнається, що зовнішня міграція є загрозою для сталого розвитку України. Дефіцит промислових працівників в Україні та поступова втрата професійних навичок однією третьою емігрантів виділяються серед ключових проблем розвитку людського капіталу України.

Національна система кваліфікацій - це інструмент, призначений для узгодження підходів до кваліфікацій на ринку праці та у сфері освіти та сприяння національному та міжнародному визнанню цих кваліфікацій. Це також інструмент європейської інтеграції, як зазначено в Угоді про асоціацію України з ЄС. Всі освітні та професійні кваліфікації повинні бути описані у термінах результатів навчання, сформульованих відповідно до національної системи кваліфікацій. Це: знання, навички, спілкування, відповідальність і самостійність. У 2021 році Консультативна група з питань Європейської рамки кваліфікацій обрала Україну в якості однієї з пілотних країн для проекту, який порівнює національні та регіональні рамки кваліфікацій третій країн з Європейською рамкою кваліфікацій. Цей пілотний проект, який підтримується ЄФО, сприятиме подальшому узгодженню кваліфікацій ЄС та України.

---

¹⁴ див. http://www.ier.com.ua/files/publications/Books/2018/IER_Priority_reform_report_6.07.2018_1.pdf (українською мовою).

ПОДАЛЬШИЙ ШЛЯХ

Мобільність громадян України (переважно в трудових цілях) є значною, як з погляду її масштабів, так і з точки зору соціально-економічних наслідків в межах країни та в країнах призначення (зокрема в ЄС).

Це питання поступово набирає обертів серед національних органів влади. Президент, представники уряду та політики регулярно заявляють про твердий намір утримати потенційних та нинішніх мігрантів, створюючи можливості на внутрішньому ринку праці. Таке політичне середовище дає гарну можливість перетворити цілі стратегічної політики на реалістичні дії шляхом розробки та впровадження заходів і практик для ефективного управління трудовою міграцією.

Нинішня міграційна політика заснована на твердому переконанні, що заходи, орієнтовані на підвищення кваліфікації, можуть принести користь головним чином самим мігрантам, в той же час лягаючи важким тягарем на українське суспільство та економіку країни. Слідуючи цьому суспільному дискурсу, українські політики з обережністю ставляться до ініціатив, які фокусуються на людському капіталі мігрантів і можуть бути пов'язані з полегшенням відтоку громадян. В результаті міжнародні установи уникають відкрито включати питання кваліфікації та міграції в свої плани.

Реінтеграція мігрантів, що повертаються з-за кордону, ймовірно, є єдиною добре усвідомленою метою в нинішньому суспільному та політичному дискурсі, пов'язаному з міграцією. Однак існує явна нестача експертних знань щодо заходів підтримки, спрямованих на підвищення навичок мігрантів. В результаті в Україні відсутні проекти, які фокусуються на кваліфікаційному аспекті міграції, і упускаються переваги добре організованої циркулярної міграції. Це та область, де допомога вкрай необхідна, але надавати її слід делікатно і шляхом діалогу із зацікавленими сторонами та широкою громадськістю.

Прийняття Закону «Про затвердження неформального навчання» і подальший розвиток національних кваліфікаційних стандартів є хорошими прикладами систематичної роботи, яка проводиться вже тривалий час. Визнання неформального навчання є вирішальним фактором у пошуку кваліфікованої роботи за кордоном і безперервному розвитку людського капіталу після повернення. Допоміжні заходи забезпечать належну відповідність навичок та допоможуть запобігти дискваліфікації та втраті навичок. Така законодавча робота забезпечує хорошу основу для подальшого здійснення заходів підтримки мігрантів після повернення з точки зору зайнятості та навичок (MISMES) та розробку і впровадження ефективних великомасштабних програм сприяння економічній діяльності мігрантів, які повернулися.

Щоб забезпечити ефективне управління міграцією, політики повинні бути систематичними та своєчасними і ґрунтуватися на фактичних даних. Нинішня система збору даних про міграцію є недосконалою і дорогою. Уряд відстежує трудову міграцію за допомогою національного репрезентативного опитування, яке проводить кожні п'ять років. Частота проведення цього опитування обмежує можливість моніторингу потоків між періодами, як кількісно, так і якісно, виявлення нових тенденцій та оперативного реагування на ситуацію. Існує нагальна необхідність враховувати аспект міграції, пов'язаний з навичками, для підвищення її переваг.

Враховуючи досвід інших проектів співпраці в недавньому минулому, політичний діалог не повинен обмежуватися технічними консультаціями, а повинен бути розширений, щоб включати безпосереднє впровадження реформ на місцях. Беручи до уваги свій міграційний порядок денний, Україні слід також вивчити можливості Партнерства талантів, недавньої ініціативи ЄС в рамках Нового пакту про міграцію та притулок. Зосередженість обох сторін на легальній і циркулярній міграції створює хорошу основу для взаємовигідного співробітництва. Враховуючи зацікавленість інших донорів, обмін інформацією та горизонтальне співробітництво є надзвичайно бажаними.

ДОДАТОК І: СТАТИСТИЧНИЙ ДОДАТОК

Загальні економічні та демографічні показники:

	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2019	2020
1 ВВП (в поточних мільйонах доларів США)	81 456,92	48 213,87	31 261,53	86 057,92	136 013,16	91 030,96	153 781,07	m
2 ВВП на одну зайняту особу (постійний паритет купівельної спроможності в доларах США, 2017 р.)	m	16 888,17	17 318,45	25 086,74	27 122,42	25 287,58	29 021,89	m
3 Загальна чисельність населення на середню року та за віковими групами	51 463 105	50 903 785	48 838 065	46 890 772	45 792 090	44 921 639	43 993 638	43 733 759
0–19 (%)	28,3	27,1	24,9	22,0	20,1	20,0	20,4	20,5
20–64 (%)	59,7	59,4	61,3	62,2	64,2	64,3	62,9	62,5
65+ (%)	12,0	13,5	13,8	15,9	15,7	15,7	16,7	16,9

Ключові показники міграції:

	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2019	2020
4a Всього емігрантів	5 545 760	5 606 432	5 596 883	5 567 629	5 433 315	5 740 765	5 901 067	6 139 144
4b Міжнародні мігранти: емігранти (% від загальної чисельності населення)	10,8	11,0	11,5	11,9	11,9	12,8	13,4	14,0
Емігранти за статтю:								
5a Жінки (емігранти)	2 910 993	2 963 084	2 977 979	3 009 832	2 993 524	3 155 965	3 242 539	3 360 527
5b Жінки (у % від загального числа емігрантів)	52,5	52,9	53,2	54,1	55,1	55,0	54,9	54,7
5c Чоловіки (емігранти)	2 634 767	2 643 348	2 618 904	2 557 797	2 439 791	2 584 800	2 658 528	2 778 617
5d Чоловіки (у % від загального числа емігрантів)	47,5	47,1	46,8	45,9	44,9	45,0	45,1	45,3
6a Всього іммігрантів	6 892 920	6 172 338	5 527 087	5 050 302	4 818 767	4 915 142	4 964 293	4 997 387
6b Міжнародні мігранти: іммігранти (% від загальної чисельності населення)	13,4	12,1	11,3	10,8	10,5	10,9	11,3	11,4
Іммігранти за статтю:								
7a Жінки (іммігранти)	3 939 317	3 527 493	3 158 723	2 882 242	2 746 293	2 801 218	2 829 229	2 848 089
7b Жінки (у % від загального числа іммігрантів)	57,2	57,2	57,1	57,1	57,0	57,0	57,0	57,0
7c Чоловіки (іммігранти)	2 953 603	2 644 845	2 368 364	2 168 060	2 072 474	2 113 924	2 135 064	2 149 298
7d Чоловіки (у % від загального числа іммігрантів)	42,8	42,8	42,9	42,9	43,0	43,0	43,0	43,0
8 Іммігранти за віковими групами								
0–19 (%)	13,9	13,9	9,5	9,5	5,7	5,7	6,3	6,8
20–64 (%)	69,4	69,4%	71,5	71,5	73,6	73,6	73,2	72,9
65+ (%)	16,6	16,6	19,0	19,0	20,7	20,7	20,5	20,3
9a Біженці (включаючи осіб, які шукають притулку) в середній рік	m	5 193	3 031	3 964	6 003	9 775	9 395	4 602
9b Біженці (включаючи осіб, які шукають притулку) у % від контингенту міжнародних мігрантів (іммігрантів)	m	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1
10a Особисті грошові перекази, отримані (в поточних мільйонах доларів США)	m	m	419,00	2 408,00	6 535,00	8 474,00	15 788,00	m
10b Особисті грошові перекази, отримані (% від ВВП)	m	m	1,3	2,8	4,8	9,3	10,3	m
11a Особисті грошові перекази, виплачені (в поточних мільйонах доларів США)	m	m	5,00	186,00	703,00	627,00	575,00	m
11b Особисті грошові перекази, виплачені (% від ВВП)	m	m	0,0	0,2	0,5	0,7	0,4	m

	2020
Всього емігрантів	6 139 144
Основні регіони призначення:	
Європа	4 982 919
Азія	672 672
Північна Америка	448 899
Основні країни призначення:	
Російська Федерація	3 268 263
Сполучені Штати Америки	370 255
Казахстан	355 751
Німеччина	289 743
Польща	272 594
Італія	248 460
Білорусь	222 436
Чехія	131 316
Ізраїль	131 205
Узбекистан	123 658

	2020
Всього іммігрантів	4 997 387
Основні країни походження:	
Російська Федерація	3 330 586
Білорусь	249 641
Казахстан	225 962
Узбекистан	223 491
Молдова	152 249
Азербайджан	83 674
Грузія	65 475
Вірменія	48 097
Таджикистан	29 857
Киргизстан	27 175

	2000	2005	2010	2015	2018	2019
Міграція студентів вищих навчальних закладів						
16 Коефіцієнт візової мобільності (%)	m	0,9	1,4	3,2	3,1	3,5
17 Коефіцієнт візової мобільності (%)	1,3	0,9	1,3	3,8	4,5	m
18 Загальна кількість в'їзних мобільних студентів вищих навчальних закладів	m	23 259	37 674	57 583	49 632	55 333
19 Загальна кількість в'їзних мобільних студентів вищих навчальних закладів	23 316	23 741	35 316	68 209	72 063	m
20 Чистий потік міжнародних мобільних студентів вищих навчальних закладів	m	-482	2 358	-10 626	-22 431	m

21.a	В'їзні студенти вищих навчальних закладів у кожній країні походження (2019 рік, топ-5 доступних країн)
Індія	10 698
Азербайджан	5 474
Марокко	4 723
Туркменістан	3 817
Нігерія	2 882

21.b	В'їзні студенти вищих навчальних закладів у кожній країні призначення (2018 рік, топ-5 доступних країн)
Польща	26 864
Німеччина	6 481
Чехія	3 233
Італія	2 950
Словацька	1 965

Останнє оновлення: кінець травня 2021 року

Джерела:

Показники: 1, 2, 10a, 10b, 11a, 11b – Світовий банк (показники світового розвитку)
 Показники: 3, 12 – ДЕСВ ООН, ДЕСВ ООН, Перспективи світового народонаселення на 2019 рік¹⁵
 Показники: 4a, 4b, 5a, 5b, 5c, 5d, 6a, 6b, 7a, 7b, 7c, 7d, 8, 9a, 9b, 13, 14, 15a, 15b – ДЕСВ ООН, Контингент міжнародних мігрантів 2019¹⁶, 2020¹⁷
 Показники: 16, 17, 18, 19, 20, 21a, 21b – ЮНЕСКО

Примітки:

(1) Доступні не всі країни походження і призначення
Умовні позначення:
 m = відсутні дані

¹⁵ Див. <https://population.un.org/wpp/>

¹⁶ Див. <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates19.asp>

¹⁷ Див. <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock>

Цей збір даних має на меті дати короткий, але вичерпний опис динаміки імміграції та еміграції, включеної в економічний і соціально-демографічний контекст країни. Більшість показників охоплюють період 1990-2020 років, досить тривалий період, щоб спостерігати значні демографічні та міграційні зміни. Для того, щоб опис даних був максимально стислим, був залишений п'ятирічний проміжок між одним виявленням та іншим. Значення за 2019 рік для всіх показників також збираються (за наявності), щоб полегшити порівняння з економічними показниками та показниками «міжнародних мобільних студентів», для яких 2019 (або в деяких випадках 2018) є останнім доступним роком.

Основне обмеження цього збору даних пов'язано з відсутністю доступних і порівнянних показників навичок та кваліфікації мігрантів. Показники навичок мігрантів існують, але в більшості випадків вони надходять із конкретних національних опитувань та/або досліджень щодо конкретної цільової групи, року та країни.

Показники ЮНЕСКО для студентів вищих навчальних закладів, які мігрують з метою навчання за кордоном, яких також називають «міжнародними мобільними студентами», були зібрані в якості спроби усунути цей недолік інформації про навички мігрантів. Хоча ці показники є лише частиною вимірювання навичок, вони, тим не менш, регулярно оновлюються та описують певний аспект міграції.

База даних ДЕСВ ООН використовувалася як джерело для демографічних, міграційних показників і показників біженців. Економічні показники взято з бази даних Світового банку. База даних ЮНЕСКО є джерелом показників міжнародних мобільних студентів.

Загальні економічні та демографічні показники:

	Опис	Визначення
1	ВВП (в поточних мільйонах доларів США)	ВВП за цінами покупця – це сума валової доданої вартості всіх виробників-резидентів в економіці плюс будь-які податки на продукцію та мінус будь-які субсидії, не включені до вартості продукції. ВВП розраховується без відрахувань на амортизацію виготовлених активів або на виснаження та деградацію природних ресурсів. Дані наведено в поточних доларах США. Дані в доларах для ВВП перераховуються з національних валют за однорічним офіційним обмінним курсом.
2	ВВП на одну зайняту особу (постійний паритет купівельної спроможності в доларах США, 2017 р.)	ВВП на одну зайняту особу – це ВВП, поділений на загальну зайнятість в економіці. ВВП за паритетом купівельної спроможності – це ВВП, перерахований у постійні міжнародні долари 2017 року з використанням курсів паритету купівельної спроможності. Міжнародний долар має ту ж купівельну спроможність по відношенню до ВВП, що і долар США в Сполучених Штатах.
3	Загальна чисельність населення на середину року та за віковими групами	Оцінки загальної чисельності населення станом на 1 липня, виражені у вигляді числа та у відсотках від загальної кількості для вікових груп 0–19, 20–64 та 65+

Ключові показники міграції:

	Опис	Визначення
4a, 5a, 5c	Всього емігрантів, жінки (емігранти), чоловіки (емігранти)	Контингент міжнародних мігрантів (емігранти) на середину року, обидві статі, жінки та чоловіки
4b	Міжнародні мігранти: емігранти (% від загальної чисельності населення)	Кількість міжнародних мігрантів (емігрантів), поділена на загальну чисельність населення. Дані виражаються у відсотках.
5b/d	Жінки/чоловіки (у відсотках від загальної кількості емігрантів)	Кількість жінок/чоловіків емігрантів, поділена на загальну кількість міжнародних мігрантів (емігрантів).
6a, 7a, 7c	Всього іммігрантів, жінок (іммігрантів), чоловіків (іммігрантів)	Контингент міжнародних мігрантів (іммігранти) на середину року, обидві статі, жінки та чоловіки.
6b	Міжнародні мігранти: іммігранти (% від загальної чисельності населення)	Кількість міжнародних мігрантів (іммігрантів), поділена на загальну чисельність населення. Дані виражаються у відсотках.
7b/d	Жінки/чоловіки (у відсотках від загальної кількості іммігрантів)	Кількість жінок/чоловіків іммігрантів, поділена на загальну кількість міжнародних мігрантів (іммігрантів).

8	Іммігранти за віковими групами	Кількість іммігрантів у певній віковій групі, виражена у відсотках від загальної кількості міжнародних мігрантів (іммігрантів). Вікові групи: 0–19, 20–64 та 65+.
9a	Біженці (включаючи осіб, які шукають притулку) в середині року	Приблизна кількість біженців. Ця кількість є підмножиною кількості міжнародних мігрантів (іммігрантів).
9b	Біженці (включаючи осіб, які шукають притулку) у відсотках від контингенту міжнародних мігрантів (іммігрантів)	Приблизна кількість біженців у відсотках від загальної кількості іммігрантів. Ці показники ґрунтуються на оцінках кількості біженців або осіб, які перебувають у ситуаціях, подібних біженцям, на кінець 2017 року, підготовлених Управлінням Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців (УВКБ) та, у відповідних випадках, близькосхідним агентством ООН для допомоги палестинським біженцям і організації робіт (БАПОР).
10a/b	Особисті грошові перекази, отримані (в поточних мільйонах доларів США/% ВВП)	Приплив особистих грошових переказів в країну, виражений в поточних мільйонах доларів США та у відсотках від ВВП. Особисті грошові перекази включають особисті перекази та винагороди працівникам. Особисті перекази складаються з усіх поточних переказів готівкою або в натуральній формі, які надсилаються або отримуються домогосподарствами-резидентами, або від домогосподарств-нерезидентів. Таким чином, особисті перекази включають усі поточні перекази між фізичними особами-резидентами та нерезидентами. Оплата праці працівників стосується доходів прикордонних, сезонних та інших короткострокових працівників, які зайняті в економіці, де вони не є резидентами, та резидентів, які працюють в організаціях-нерезидентах. Ці дані є сумою двох елементів, визначених у шостому виданні Міжнародного валютного фонду під назвою «Керівництво з платіжного балансу: особисті перекази та компенсації працівникам».
11a/b	Особисті грошові перекази, виплачені (в поточних мільйонах доларів США/% ВВП)	Відтік особистих грошових переказів в країну, виражений в поточних мільйонах доларів США і у відсотках від ВВП. Особисті грошові перекази включають особисті перекази та винагороди працівникам. Особисті перекази складаються з усіх поточних переказів готівкою або в натуральній формі, які надсилаються або отримуються домогосподарствами-резидентами, або від домогосподарств-нерезидентів. Таким чином, особисті перекази включають усі поточні перекази між фізичними особами-резидентами та нерезидентами. Оплата праці працівників стосується доходів прикордонних, сезонних та інших короткострокових працівників, які зайняті в економіці, де вони не є резидентами, та резидентів, які працюють в організаціях-нерезидентах. Ці дані є сумою двох елементів, визначених у шостому виданні Міжнародного валютного фонду під назвою «Керівництво з платіжного балансу: особисті перекази та компенсації працівникам».
12	Чиста кількість мігрантів	Приблизна кількість іммігрантів мінус кількість емігрантів.
13	Річний темп зміни чисельності мігрантів (%)	Приблизна експоненційний річний темп зміни контингенту міжнародних мігрантів (іммігрантів), виражений у відсотках.
14	Річний темп зміни чисельності біженців (включаючи шукачів притулку)	Приблизна експоненційний темп зміни населення біженців (включаючи шукачів притулку) за рік, виражений у відсотках.
15a	Основні регіони і країни призначення	Топ-10 країн призначення (і топ-3 континентів призначення) для емігрантів за останній доступний рік з відповідною кількістю міжнародних мігрантів.
15b	Основні країни походження	Топ-10 країн походження іммігрантів за останній доступний рік із відповідною кількістю міжнародних мігрантів.
16	Коефіцієнт в'їзної мобільності (%)	Кількість студентів вищих навчальних закладів з-за кордону, що навчаються в даній країні, виражене у відсотках від загального числа студентів вищих навчальних закладів в цій країні.
17	Коефіцієнт виїзної мобільності (%)	Кількість студентів з даної країни, що навчаються за кордоном, виражене у відсотках від загального числа учнів вищих навчальних закладів в цій країні.
18	Загальна кількість в'їзних мобільних студентів вищих навчальних закладів	Загальна кількість студентів вищих навчальних закладів з-за кордону, які навчаються в країні.
19	Загальна кількість виїзних мобільних студентів вищих навчальних закладів	Загальна кількість студентів вищих навчальних закладів з країни, що навчаються за кордоном.
20	Чистий потік міжнародних мобільних студентів вищих навчальних закладів	Кількість студентів вищих навчальних закладів з-за кордону (студентів, які в'їжджають), що навчаються в даній країні, за вирахуванням кількості студентів того ж рівня з даної країни, що навчаються за кордоном (студентів, які виїжджають).
21a/b	Студенти вищих навчальних закладів, які в'їжджають / виїжджають, за країною походження	Топ-5 країн походження / призначення мобільних студентів вищих навчальних закладів з відповідною кількістю мобільних студентів (останній доступний рік).

ДОДАТОК II: СПИСОК ДОТИЧНИХ ПРОЕКТІВ

Цей список не є вичерпним і включає окремі проекти, спрямовані на розвиток навичок мігрантів.

Назва проекту	Виконавче агентство	Сума та/або джерело фінансування	Тривалість	Основні види діяльності	Бенефіціари
<p>EU4Skills: Кращі навички для сучасної України</p> <p>Програма ЄС «EU4Skills» підтримує Україну в реформуванні системи професійно-технічної освіти та підготовки Міністерство освіти і науки України (mon.gov.ua)</p>	GIZ and Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW)	58 мільйонів євро	2019–2023	Закупує обладнання Створює центри передового досвіду Навчає керівників та вчителів шкіл у семи пілотних регіонах: Чернівці, Львів, Миколаїв, Полтава, Рівне, Вінниця та Запоріжжя	Міністерство освіти і науки
<p>Ініціатива 1+1</p> <p>Міграція та розвиток / MOM Україна</p>	MOM	USAID	з 2019 року по сьогоднішній день	Підтримує громади, схильні до економічно обумовленої виїзної міграції Допомагає трудовим мігрантам та їх сім'ям у наданні спільного фінансування для створення та розвитку бізнесу	260 мігрантів, які бажають відкрити власний бізнес
<p>Поліпшення можливостей працевлаштування внутрішньо переміщених осіб та підтримка реформи професійно-технічного навчання в Україні GIZ</p>	GIZ, Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, Міністерство освіти і науки України	Федеральне міністерство економічного співробітництва та розвитку Німеччини (BMZ), ЄС	2017–2023	Підтримує авторитетні місцеві неурядові організації та державні навчальні заклади у розробці та проведенні навчальних курсів на основі визначених потреб місцевого ринку	2000 людей із постраждалих від конфлікту районів, місцеві навчальні заклади

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ЄС	Європейський Союз
ВВП	Валовий внутрішній продукт
GIZ	Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit
ВПО	Внутрішньо переміщена особа
МОМ	Міжнародна організація з міграції
MISMES	Заходи підтримки мігрантів з точки зору зайнятості та навичок
НРК	Національна система кваліфікацій
ПТО	Професійно-технічна освіта

БІБЛІОГРАФІЯ

Eurostat, *Residence permits – statistics on stock of valid permits at the end of the year*, [Євростат, Посвідки на проживання – статистика щодо кількості дійсних дозволів на кінець року], 2020.

Доступно за адресою: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Residence_permits_-_statistics_on_stock_of_valid_permits_at_the_end_of_the_year&oldid=539498

Government of Ukraine, *Strategy of the state migration policy of Ukraine for the period up to 2025*, [Стратегія державної міграційної політики України до 2025 року]. Деякі деталі англійською мовою доступні за посиланням: <https://english.europeweb.org.ua/strategy-of-the-state-migration-policy-of-ukraine-for-the-period-up-to-2025-main-points/>

Government of Ukraine, *Action plan for 2018–2021 towards the strategy of the state migration policy of Ukraine for the period up to 2025*. [План заходів з реалізації Стратегії державної міграційної політики України 2018-2021.] Доступно за адресою: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/602-2018-%D1%80#Text>

Government of Ukraine, *Action plan for the reintegration of migrant workers and members of their families* [План заходів щодо забезпечення реінтеграції в суспільство трудових мігрантів і членів їх сімей], 2017.

Government of Ukraine, *The Law of Ukraine “On the external labour migration”*. 2015. [Закон України «Про зовнішню трудову міграцію»] Доступно за адресою: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-19#Text>

IOM (International Organization for Migration), *Migration in Ukraine: Facts and figures*, [МОМ, Міграція в Україні: Факти та цифри, МОМ, Київ], 2019. Доступно за адресою: [iom-ukraine_facts-eng_2019.pdf](https://iom-ukraine.facts-eng_2019.pdf)

IOM, (International Organization for Migration), *Migrants, the backbone of Ukrainian economy, require support in times of COVID-19 – IOM report*, 21 July 2020, IOM web page [МОМ, Мігранти, які є основою української економіки, потребують підтримки в часи COVID-19 – звіт МОМ, 21 липня 2020 р., веб-сторінка МОМ]. Доступно за адресою: <https://www.iom.int/news/migrants-backbone-ukrainian-economy-require-support-times-covid-19-iom-report>

ETF, *Policies for human capital development. Ukraine: An ETF Torino Process assessment*, ETF, Turin [ЄФО, Політика розвитку людського капіталу. Україна: Оцінка Торинського процесу, ЄФО, Турин], 2020. Доступно за адресою: <https://www.etf.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/trp-assessment-reports/ukraine-2020>

Leontiyeva Y., ‘The education–employment mismatch among Ukrainian migrants in the Czech Republic’ [Леонтьєва Ю., Невідповідність освіти та зайнятості серед українських мігрантів у Чехії], *Central and Eastern European Migration Review*, Vol. 3, No. 1, June 2014, pp. 63–84. Доступно за адресою: <http://ceemr.uw.edu.pl/vol-3-no-1-june-2014/articles/education-employment-mismatch-among-ukrainian-migrants-czech-republic>

Malynovska, O. (ed.), *The problems of realization of the Ukrainian state migration policy*. 2019. *Conference proceedings*, [Проблеми реалізації Стратегії державної міграційної політики України:

зб. матеріалів наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 груд. 2019 р.) / упоряд. О. А. Малиновська. – Київ : НІСД, 2019. – 108 с.] NISS, Kyiv, 2019.

Malynovska, O., *Migration policy: global context and Ukrainian reality*, [Малиновська О. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія], National Institute for Strategic Studies, Kyiv, 2018.

Pieńkowski Y., *The impact of labour migration and the Ukrainian economy*, Discussion Paper 123, European Commission, Brussels [Пеньковський Ю., Вплив трудової міграції та українська економіка, Дискусійний документ 123, Європейська комісія, Брюссель], 2020. Доступно за адресою: https://ec.europa.eu/info/publications/impact-labour-migration-ukrainian-economy_en

State migration service of Ukraine, Activity indicators as of 6 months of 2021. 2021. [Показники діяльності ДМС за 6 місяців 2021 року] Доступно за адресою https://dmsu.gov.ua/assets/files/statistic/year/2021_6.pdf

UN DESA (United Nations Department of Economic and Social Affairs), *International Migration 2020: Highlights* [ДЕСВ ООН (Департамент організації Об'єднаних Націй з економічних і соціальних питань), Міжнародна міграція 2020: основні моменти], UN DESA, 2020. Доступно за адресою: <https://www.un.org/en/desa/international-migration-2020-highlights>

Vakhitova, G. and Coupe, T., *The relations between education and migration in Ukraine*. International Labour Organization, Geneva [Вахітова Г., Купе Т. Зв'язок освіти та міграції в Україні. Міжнародна організація праці, Женева], 2013. Доступно за адресою: https://www.ilo.org/budapest/what-we-do/publications/WCMS_244711/lang--en/index.htm

World Bank, *Review of the education sector in Ukraine: Moving toward effectiveness, equity and efficiency*, World Bank Group, Washington DC [Світовий банк, Огляд сектору освіти в Україні: рух до ефективності, справедливості та ефективності, Група Світового банку, Вашингтон, округ Колумбія], 2019. Доступно за адресою: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/32406?show=full>

Where to find out more

Website

www.etf.europa.eu

ETF Open Space

<https://openspace.etf.europa.eu>

Twitter

[@etfeuropa](https://twitter.com/etfeuropa)

Facebook

facebook.com/etfeuropa

YouTube

www.youtube.com/user/etfeuropa

Instagram

instagram.com/etfeuropa/

LinkedIn

linkedin.com/company/european-training-foundation

E-mail

info@etf.europa.eu

European Training Foundation

